

ТЕКСТ МІЖ ГЕНЕРАЦІЯМИ: ЗМІНА КАНОНУ ТА ПАМ'ЯТЬ ПОКОЛІНЬ

УДК 821.16

КОНЦЕПТУАЛЬНІ КООРДИНАТИ НОВОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ПОКОЛІННЯ: ДОСВІД СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Олена РОМАНЕНКО

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
кафедра новітньої української літератури,
бульвар Тараса Шевченка, 14, Київ, 01601, Україна,
e-mail: ukrlit@bigmir.net*

Проаналізовано основні тенденції розвитку української літератури кінця XX – початку XXI століття. Вихідною тезою для міркувань автора стала ідея покоління як сукупності символічних дискурсів у літературі та мовних і літературних/культурних кодів. Символічні дискурси «людина–історія–нація–простір» визначено як домінуючі у сучасному літературному процесі України. Важливою складовою цього періоду у літературі є символічний розрив із радянським минулим. Актуальними для української літератури кінця XX – початку XXI століття є такі дискурси: антиколоніальний спротив, переосмислення національної історії та сучасної соціальної історії, формування нового соціокультурного простору.

Розвиток української літератури кінця XX – початку XXI століття автор пов'язує із двома тенденціями. Перша – соціокультурна. Вона зумовлює формування нової читацької спільноти, орієнтованої на україномовну книгу. Друга складова – історико-літературна. Вона реалізується як формування цілісного українського літературного простору, відмінного від колишнього радянського та орієнтованого на європейський літературний процес і книжковий ринок. Це зумовить появу оригінального українського літературного дискурсу, у якому дискутуватимуться питання цілісності історичної пам'яті, травматичного досвіду буття в імперському суспільстві, драматичне осмислення досвіду формування нових соціальних верств у 1990-х роках в Україні та інші теми.

Ключові слова: генерація, символічні дискурси, антиколоніальний спротив, український літературний дискурс, літературний процес.

Критичне осмислення розвитку української літератури останніх десятиліть налічує дуже потужну бібліографію (Тамара Гундорова [10; 11], Ярослав Поліщук [19; 20], Ігор Бондар-Терещенко [3; 4; 5], Роксана Харчук [25], Ніна Анісімова [2], Леся Демська-Будзуляк [13], Ярослав Голобородько [8; 9], Софія Филоненко [24], Володимир Дани-

ленко [12], «Історії літератури» [18], «Плерома» [19]» та ін.). Однак і досі висловлені міркування сприймаються як фрагментарні і несистематизовані. Тим часом українська література за останні 30 років пройшла шлях: від поезоопери «Крайслер імперіял» до мультимедійних проектів Сергія Жадана («розділові») чи Олександра Михеда (перформанс «Мороки»), від локальних фестивалів «Вивих» або «Червона Фіра» до масштабних книжково-літературних дискусій у межах «Форуму видавців» у Львові або на «Книжковому арсеналі» у Києві, від дискусії довкола «Польових досліджень з українського сексу» Оксани Забужко до премії «Ангелус» за її роман «Музей покинутих секретів», від майже повної відсутності літературного тексту як сценарію майбутнього кіно – до представлення кіноверсій романів Володимира Лиса («Століття Якова»), Андрія Кокотюхи («Червоний») чи очікуваних кінокартин за романами Сергія Жадана («Ворошиловград») або Василя Шкляра («Чорний Ворон»). Зрештою змінився портрет українського читача та палітра читання україномовного читання. Як свідчать дослідження читання в Україні, проведені у 2013–2014 роках, 52,5 % опитаних читають художню літературу, 46,4 % формують власну бібліотеку, причому читання художньої літератури, як вказують дослідники, – системне і послідовне, тоді як існує й фрагментарне читання.

Ще більш вражаючими були результати дослідження, проведеного 2011 року компанією Research & Branding Group. За його результатами, найсильніший вплив на формування світогляду читачів-українців мали російські письменники (32 %), тоді як українські класики сприяли розвитку світоглядних орієнтирів винятково для 25 % опитаних, а зарубіжна література вплинула на 4 % українських читачів [14]. Але варто додати, що у структурі читання українців сучасна українська література займає все більше місця: так, «згідно з дослідженням Research & Branding Group 2011 року, 83 % респондентів упродовж 2011 року не придбали і не прочитали жодної книжки сучасних українських письменників. У дослідженні згаданої компанії, датованому 2013 роком, цей показник скоротився до 67 %». А опитування GfK Ukraine за 2013 рік представило інші результати: читачі-українці знайомі із творчістю Ліни Костенко (42 % респондентів), Ірени Карпи (15 % опитаних), Василя Шкляра (12 %), Марії Матіос (10 %) [26]. Одночасно цікавою є локальна, але показова тенденція: на «Книжковому арсеналі» 2014 року було 250 подій, тоді як 2015 року цей захід запропонував читачам-українцям 450 подій.

Ці тенденції – лише короткий список, який, однак, є прикметним та свідчать і про динамічність розвитку сучасного літературного процесу, і про потребу узгодження існуючих міркувань щодо нього, і спокушає дослідника осмислити нові концептуальні орієнтири літературного руху останніх 30 років.

Українські літературознавчі дослідження, в яких осмислено тенденції розвитку сучасного літературного процесу, часто засновані на сукупності протиставлень: вісімдесятники vs дев'ятдесятники; дев'ятдесятники vs двотисячники, старе покоління vs молоде покоління, постмодернізм vs патріархальний дискурс, патріархальний дискурс vs неоавангард. Окрім того, у таких дослідженнях обговорюють дві знакові дати, довкола яких, власне, і вибудовується система уявлень про сучасний літературний процес, – 1986 рік, рік вибуху Чорнобиля, який Тамара Гундорова описує як соціально- та культуротворчу подію, що сформувала новий тип дискурсу у літературі і культурі, та 1991 рік – рік, який є

офіційною датою народження української державності у XX столітті. Перелік стереотипів варто доповнити також і відомими тезами про станіславський феномен, житомирську, житомирсько-київську, харківську школи у літературі.

Спорадичність застосування цих термінів не тільки свідчить про неусталеність їх вживання, але й про те, описати ними розмаїття літературного руху останніх 30 років надто складно. А праця «Історії літератури», в якій дискутується не тільки можливість написати історію галицької літератури, але й обговорено провідні засади осмислення історії літератури як цілісного проекту, засвідчує, що міркування про сучасний літературний процес мусять бути засновані на інших засадах.

Літературне покоління як соціокультурний феномен – це не тільки сукупність творчості письменників одного віку. Приклад антології «Вісімдесятники», яку упорядкував Ігор Римарук і яка вийшла 1990 року в Едмонтоні, якраз засвідчує протилежне. У передмові до цього видання Микола Рябчик зауважив: «...з якоїсь іронії д о л і сьогоднішня молода поезія України – це, по суті, три різних покоління, що збігом обставин змушені дебютувати одночасно – хто у двадцятилітньому, а хто й у п’ятидесятилітньому віці, віці батьків і дітей – часом у найпрямішому значенні цього слова...» [7, с. 13]. Однак і протиставлення «батьки–діти» не може описати покоління, зокрема, коли йдеться про сучасний літературний процес, у якому збігаються у часі публікації батька – Юрія Андруховича (наприклад, 2015 рік – «Тут похований Фантомас») – та дочки – Софії Андрухович (2014 рік – вихід роману «Фелікс Австрія»).

Тим паче, що якраз це протистояння є найбільш проблематичним для сучасного літературного процесу. Юрій Андрухович в інтерв’ю Тетяні Терен говорить: «Я все-таки думаю, що у нас із шістдесятниками не склалося міжпоколіннєвого порозуміння через якусь українську патріархальність. Вони “бронзовіші” від нас. З багатьма польськими шістдесятниками я давно на “ти”. Це не якась моя претензія, мовляв, я б хотів на “ти” з Павличком спілкуватися. Але цей показник свідчить, що польським шістдесятникам приємно мати тебе серед друзів, вони не сприймають твоє покоління як вічно молодих людей, яких слід повчати» [23, с. 37]. А Лариса Денисенко наявність поколіннєвого розриву між шістдесятниками і молодим літературним поколінням коментує як «Це цікавий феномен мого покоління – ми вчилися в незалежній Україні за радянськими підручниками» [23, с. 123]. Ще точнішими коментарями є слова Сергія Жадана: «Від попередників ми відрізняємося, можливо, меншою травмованістю: ми все-таки не мали досвіду цензури, радянського номенклатурного конформізму, не мусили бути членами партії, співпрацювати з представниками спецслужб. Але разом з тим ми таке трошки загублене покоління – в хорошому розумінні. На нас просто ніхто уваги не звертав, окрім директора видавництва “Смолоскип” Осипа Зінкевича. Це пішло нам на користь, бо ж перед нами не було жодних зовнішніх чи внутрішніх обмежень, але з іншого боку – наше покоління теж було частиною радянської системи, в якій ми народилися і вирости» [23, с. 239].

До цього переліку цитат варто додати і міркування Іздрика та Оксани Забужко, в яких окреслено головне відчуття, яке об’єднує так зване молоде покоління, – катастрофізм, розтягнений на роки, як говорить це Іздрик [23, с. 26]. Оксана Забужко,

зауважуючи, що існування її покоління припадає на «три дуже різні епохи» [23, с. 270] зазначає іще одну прикметну деталь: «Я й генетично теж “із гетто” – з тих самих 60-х, з того, згодом розбитого й ангільованого українського інтелігентського середовища, яке в мені змалку заклало справжній, не викривлений образ-паттерн моєї країни, що його я, ось уже п’ятдесят чотири роки маючи, і досі втіленим не бачу» [23, с. 271].

Це міркування не тільки об’єднує питання кризи естетичного і соціокультурного досвіду, яка охопила арт-середовище у 1980-х роках і триває, вочевидь, донині, але й акцентує на тому, які культурні практики, топоси і теми об’єднують мистецьке середовище останніх десятиліть ХХ і початку ХХІ століть. Зрештою одним із ключових аспектів у дискусіях про співвіднесеність поколінь у літературі та культурі України кінця ХХ – початку ХХІ століть є осмислення двох аспектів, якими можна описати існування покоління, – темпоритму існування ідей та формування мовних і культурних/літературних кодів у творчих практиках цього покоління. З цього погляду творчі практики і соціокультурна ситуація 1970-х та 1980-х років різняться. Але який вододіл можна провести між 1980-ми та 1990-ми, між 1990-ми та 2000-ми?

Одна із найвиразніших меж, яку долає українська література та український читач у цей період, – між власне українським та радянським досвідом буття літератури. Це відчуття досить точно описав Юрій Андрухович: «Тому це позбування радянської свідомості відбувалося одночасно з тим, що почалося в 1985 році, – метафорично кажучи, поступовим відкриванням архівів. Якби вся та система уявлень упала в один момент, це могло би бути занадто катастрофічно, а так якісь антирадянські істини відкривалися частинами. Спочатку все ніби було добре, крім Сталіна. Згодом – та ні, і крім Сталіна, дещо недобре було. Тобто старт цих змін почався ще в системі такої начебто радянської лояльності, але й у 89-му вже було усвідомлення, що це один із найбільш злочинних режимів» [23, с. 40]. І хоча може здаватися, що покоління формується винятково у просторі формування нових спільних кодів, націлених у майбутнє, однак точніше було б описати процес формування покоління як процес осмислення не стільки майбутнього, скільки минулого. Ідентичність нового покоління – це насамперед спільність кодів у ставленні до минулого, а міжпоколіннєві розриви краще описує «непевність стосовного того, чи минуле насправді минулого, завершилося, пройшло, чи триває» [22, с. 37]. Літературна модель, як і модель самоідентифікації суспільства і нації у період між 1970-ми та 2000-ми роками формується і як історична тяглість, і як система географічних координат. Протяжність існування літератури у часі, як і простір її існування з погляду географії стали складовими нового образу арт-реальності, або нового літературного/мистецького покоління.

І цей процес зосереджений не тільки довкола відчуття катастрофічності: розпаду СРСР, руйнування цілісності уявлень про власну історію, руйнування національного літературного канону, хвилі революцій – від революції на граніті до революції Гідності, переформатування читацької спільноти та її читацьких уподобань та ін. Одночасно цей процес позначений і смислотворчими тенденціями, в межах яких осмислювалися символічні дискурси соціокультурного простору – людина, історія, нація та простір її існування. Об’єднані у поняття «вітчизна/батьківщина», вони зазвучать у творах

Сергія Жадана «і ти, немов / сліпий, не здатен вибирати / поміж вітчизн і мов» [17, с. 490], «крім того, може об'єднати / розмитий шлях, відсутність дна. / потопа, струси чи вогонь – / це об'єднає будь-кого. / і можна, зрештою, додати / фольклор і алкоголь» [17, с. 491]. У романі Оксани Забужко «Польові дослідження з українського сексу» ці символічні дискурси постають як міркування про український вибір – «це вибір між небуттям і буттям, яке вбиває, і ціла література наша горопашна – лиш зойк приваленого балкою в обрушенім землетрусом домі: я тут! я живий!» [16, с. 46]. А то й більше – додання страху змінитися і не стати собою: «божевільним страхом у собі впасти в ряд, не збутись, скацапніти, як усі в попередньому поколінні перед позапопередньому (тим узагалі привелося – бодай не згадувати!), цілу молодість вона рвалася геть з льоху, де ядушно смерділо напіврозкладеними талантами, догниваючими в безруху життями, пріллю і цвіллю, немитим сопухом марних зусиль: українською історією...» [16, с. 63].

Поняття «вітчизна», як і поняття «минуле нації», сусідять у літературному дискурсі із поняттям «іншість, інакшість», переосмисленим у творчості Юрія Андруховича, зокрема, у романі «Дванадцять обручів», що став розгорнутою метафорою буття Поета, забутого і міфологізованого, викресленого, а згодом повернутого у національний простір. Моделювання себе як іншого (сюжетна лінія Карла-Йозефа Цумбруннена) у цьому творі поєднується із осмисленням іншості території (загальне тло роману, в якому міркування про територію розгортаються від тези про те, що «у двадцятому столітті тут справді відбувся жахливий катаклізм, щось наче тектонічний злам, унаслідок якого все, що сталося й існувало раніше, скажімо, перед тридцять дев'ятим роком, провалилося в небуття» [1, с. 12], до міркувань про те, що герої твору – це подорожні, які, мов підлітки, опинилися «поміж двома забороненими теренами, на вузесенькій ділянці між страхом учорашнього і страхом прийдешнього» [1, с. 60].

Ці приклади лише частково описують загальну тематичну настанову української літератури, створеної у проміжку між серединою 1980-х років та початком XXI століття і націленої на те, щоб переосмислити символічні дискурси «людина–історія–нація–простір» і намітити межу метафоричного розриву від травматичного досвіду буття у колі імперської парадигми існування української нації, соціуму, літератури. Це можна означити як першу складову нових концептуальних координат, сформованих у творчості таких українських письменників, як Іздрик («Воцтек» та поетичні збірки), Тарас Прохасько («Лексикон таємних знань», «Непрості»), Юрій Андрухович («Рекреації», «Перверзії», «Московідада», «Дванадцять обручів», цикл «Листи в Україну», поезія «Козак Ямайка»), Оксана Забужко («Польові дослідження з українського сексу», «Музей покинутих секретів») та ін.

Досвід переосмислення цих символічних дискурсів вплинув і на формування другої тенденції у літературному процесі цього періоду. розгорталася вона у дискусіях довкола теми історичної пам'яті – індивідуальної та колективної. Свідченням цього можуть стати як наукові праці (наприклад, Олі Гнатюк «Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність» (2005), «Між літературою і політикою. Есеї та інтермедії» (2012)), так і художні твори, в яких актуалізовано питання реінкарнації історичної пам'яті (як-от:

Юрій Винничук «Танго смерті» (2012), Оксана Забужко «Музей покинутих секретів» (2009), Таня Малярчук «Забуття» (2016) та ін.).

Однак цей другий орієнтир у формуванні нового літературного покоління значно ширший за власне осмислення історії як цілісного дискурсу та відновлення у ньому так званих білих плям. Його можна означити як концептуальне співрозгортання двох дискурсів: перший орієнтований на те, щоб забути естетичний досвід радянської доби, другий – на те, щоб згадати/описати досвід українського минулого. Це змінило тематику і проблематику української літератури й українські читачі ознайомилися із художніми версіями досвіду антиколоніального спротиву (Валерій Шевчук «Тіні зникомі»), досвідом відкриття власної історії (Оксана Забужко «Музей покинутих секретів»), новітньої української соціальної історії (Сергій Жадан «Ворошиловград», «Immigrant song», Таня Малярчук «Біографія випадкового чуда»), досвідом формування нового соціокультурного простору, в тому числі в історичній ретроспективі або у вигляді альтернативної історії чи фантастики (Олександр Михед «Астра», Олександр Іранець «Харків 1938», «Рівне/Ровно», Хвороба Лібенкрафта», Тарас Антипович «Хронос», «Помирана» та ін.).

Означені тексти слугують прикладом зміни тематики і проблематики української літератури, але й творять якісно новий текст української літератури, орієнтований на осмислення травматичного досвіду української нації в історичній перспективі, в якій і local history, і власне history, як і nation as narrative є спільнотвореним соціокультурним і мистецько-літературним простором. Власне, ці твори формували і нового українського читача, який також став важливим творцем цього дискурсу.

Власне, спільнотворення можна вважати третьою складовою у формуванні нового літературного покоління в Україні останніх десятиліть. Однією із цікавих прикмет цього покоління є те, що воно йшло не за лідером, а швидше – зростало із середовища, твореного у тому числі у межах регіональних спільнот (Івано-Франківська, Львова, Харкова, Кисва тощо). Упродовж 1980–2015 років можна було спостерігати підрич загального центрального дискурсу, коли регіони немов розбалансовують важливість центру, а периферія дарує нові теми, ідеї, імена, сюжетні колізії. У цьому контексті важливим для наступного осмислення стане досвід виходу і об'єднання довкола видань читачів часописів «Ї», «Четвер», «Кур'єр Кривбасу» тощо, проведення фестивалів «Червона Рута», «Вивих», «Червона Фіра» та ін., а також новітня тенденція проведення літературно-мистецьких акцій «Intermezzo» у Вінниці, «Porto Franko» в Івано-Франківську, «Метро до Кибинець» на Полтавщині та ін.

Регіональні сюжети української літератури (львівський, станіславський, житомирський, харківський, київський та ін.), оприявлені у творчій практиці Юрія Андруховича, Віктора Неборака, Олександра Іранця, Юрія Винничука, Іздрика, Сашка Ушкалова, Сергія Жадана, Валерія Шевчука та ін., вертикаль літератури із ідеологічно правильним практиками, накинутими центром, «перевернули» і перетворили на горизонталь літературного дискурсу. І це не тільки «урівняло» творчий досвід письменників різних регіонів, але й – найважливіше! – змінило систему стосунків «читач–письменник–видавець», систему відносин «молоде–старе покоління». Спільним всеукраїнським сюжетом

у літературному процесі стало формування нової читацької спільноти, спраглої нових творів, написаних українською мовою, нової тематики і проблематики, орієнтованої на східноєвропейський досвід буття літератури. Цей процес яскраво ілюструють прийнятні дві тенденції. Перша – це отримання українськими письменниками премій в інших країнах (наприклад, лауреатами премії «Ангелус» у Польщі ставали Юрій Андрухович (2006) – за роман «Дванадцять обручів», Оксана Забужко (2013) – за роман «Музей покинутих секретів», Сергій Жадан (2015) – за книгу «Месопотамія»). Друга тенденція – формування українського літературного простору, спільного, по суті, із європейським. У списках номінантів та лауреатів премії «Книга року ВВС» з'являються письменники Ярослав Мельник (живе між Литвою та Францією), Василь Махно (мешкає у Нью-Йорку), Таня Малярчук (проживає у Відні), Оксана Луцківська (мешкає у м. Шарлот, Північна Кароліна, США). На сучасному етапі розвитку буття української літератури не визначається винятково державними кордонами країни, а прагне бути залученим у широкий арт-простір Європи чи усього світу. Ця нова парадигма існування літературного процесу доповнена ще тенденцією розвитку інтернет-простору, для якого поняття кордону загалом є умовністю. І численні спільноти (наприклад, «Моя книга», «ART is літературно-мистецька аналітика») або електронні видання («Читомо», «Літакцент», «Барабука», «Букмоль» та ін.) не тільки максимально візуалізують буття літератури, але й надають процесам творення літературного простору особливої ознаки – актуальності. Відчуття, що література формується «тут-і-тепер» на очах у фейсбук-спільноти або читачів електронних часописів кардинально змінює сприйняття і художніх творів, і постаті письменника, і читацького досвіду. Письменник стає медіальною фігурою, а досвід читання книги різноматіним – від попсового читання творів масової літератури до екзистенційної рефлексії над прочитаним і обговореним в Інтернет-просторі.

Окремо варто зауважити ще одну прикметну тенденцію, пов'язану із розширенням семіотичного простору літератури і мистецтва та стиранням меж між словом друкованим і візуалізацією. Це, зокрема, мало обговорюваний в українському літературознавстві досвід покладення на музику творів українських поетів (наприклад, «Вечірнє сонце, дякую за день» Ліни Костенко – гурт «BRUTTO», «Листопад» Сергія Жадана – гурт «KOZAK SYSTEM» та ін.), що не тільки означає власне руйнування семіотичних кордонів між літературним твором та медіапрактиками сучасного мистецтва, але й ставить питання про новий формат спілкування читача із літературним твором.

Означені концептуальні координати розвитку сучасної української літератури дають змогу виокремити дві складові її розвитку в останні десятиліття. Перша – соціокультурна – пов'язана із унікальним досвідом формування нової читацької спільноти, орієнтованої на україномовну книгу (оригінальний власне український текст або якісний переклад). Від читачів, яких треба було заохочувати і навіть провокувати на читання україномовної книги, – до читачів, які вишиковуються у черги на Львівському «Форумі видавців» та «Книжковому арсеналі» у Києві. Друга складова – власне історико-літературна, її прикметні ознаки: відмежування від творчого та соціокультурного досвіду 1960-х років, усвідомлення українського літературного простору як цілісного та окремішнього від колишнього радянського, але водночас такого, що зближується із європейським арт-

простором. І перспективи розвитку сучасної української літератури, вочевидь, варто пов'язувати із остаточним утвердженням:

- читацької спільноти нового типу – українсько-європейської, такий читач уважно стежитиме за власне українськими новинками, переважно вільно володітиме іноземними мовами, буде знайомий із провідними актуальними новинками світової літератури;
- нового літературного простору – це не тільки власне академічні інституції, у межах яких дискутуються питання розвитку літератури, але й окремі локації: від арт-кав'ярень – до публічних дискусійних майданчиків, від масштабних подій («Форум видавців» у Львові чи «Книжковий арсенал» у Києві) – до локальних фестивалів у менших містах (як-от MERIDIAN CZERNOWITZ у Чернівцях, INTERMEZZO у Вінниці, PORTO FRANKO у Івано-Франківську та ін.);
- власне оригінального українського літературного дискурсу, у межах якого розгортається і проблема цілісності історичної пам'яті, і травматичний досвід буття в імперському суспільстві, і травматичний досвід російсько-української війни, і драматичне осмислення досвід формування нових соціальних верств у 1990-х роках та ін.

Ці тенденції і будуть визначати розвиток української літератури у найближчі десятиліття, і одночасно вони кардинально відмінні від тих тенденцій, які панували у літературному процесі від 1960-х чи 1970-х років, що дає змогу по-новому поглянути на періодизацію літературного процесу останніх десятиліть. Відтак дискусія про те, коли і як змінилася українська література після 1970-х років ще не завершилася.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрухович Ю. Дванадцять оброчів / Юрій Андрухович. – Київ : Критика, 2005. – 275 с.
2. Анісімова Н. На зламі культурних епох: поезія покоління 80-х років ХХ ст. у системі пізнього українського модернізму : монографія / Ніна Анісімова ; Бердян. держ. пед. ун-т, Ін-т філол. та соц. комунікацій. – Бердянськ : Ткачук О. В. [вид.], 2012. – 526 с.
3. Бондар-Терещенко І. Неоліт: літературно-критичні статті / І. Є. Бондар-Терещенко. – Луцьк : Твердиня, 2008. – 316 с.
4. Бондар-Терещенко І. Екстермінація і концептологія літературного дискурсу 1990-х рр. / І. Бондар-Терещенко // Слово і час. – 2005. – №9. – С. 25–34.
5. Бондар-Терещенко І. Текст 1990-их: Герої та персонажі. – Тернопіль : Джура, 2003. – 208 с.
6. Бондар-Терещенко І. Функціональні механізми літературного дискурсу 1990-х рр. / І. Бондар-Терещенко // Слово і час. – 2005. – №2. – С. 62–71.
7. Вісімдесятники. Антологія нової української поезії / упоряд. І. Римарука, передмова М. Рябчука. – Едмонтон : Вид-во Канадського ін-ту українських студій, Альбертський ун-т, 1990. – 206 с.
8. Голобородько Я. Артеграунд. Український літературний істеблїшмент : [зб. статей] / Я. Голобородько. – Київ : Факт, 2006. – 160 с.
9. Голобородько Я. Поетична меритократія: Василь Герасим'юк, Ігор Римарук, Тарас Федюк / Я. Ю. Голобородько. – Київ : Факт, 2005. – 105 с.

10. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: український літературний постмодерн / Т. Гундорова ; Український науковий ін-т Гарвардського ун-ту, Інститут критики. – Київ : Критика, 2005. – 263 с.
11. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: ст. та есеї / Тамара Гундорова. – Київ : Грані-Т, 2013. – 546 с.
12. Даниленко В. Лісоруб у пустелі: письменник і літературний процес / В. Г. Даниленко. – Київ : Академвидав, 2008. – 352 с.
13. Демська-Будзуляк Л. Справжнє обличчя літературного покоління дев'яностих – спроба ідентифікації / Леся Демська-Будзуляк // Кур'єр Кривбасу. – 2002. – Квітень. – С. 156–162.
14. Дослідження читання книжок в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.slideshare.net/kyivstar/report-gfk-reading2014for-uploading-38932265>
15. Єшкілев В. Діти різних конвенцій / В. Єшкілев // Критика. – 2000. – № 5. – С. 24.
16. Забужко О. Польові дослідження з українського сексу / Оксана Забужко. – Київ : Згода, 1996. – 142 с.
17. Жадан С. Господь симпатизує аутсайдерам, 10 книг віршів : збірка / Сергій Жадан. – Харків : КК «Клуб сімейного дозвілля», 2015. – 512 с.
18. Історії літератури: збірник статей / [упор. Олена Галета, Євген Гулевич, Зоряна Рибчинська (Центр гуманітарних досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка)]. – Київ : Смолоскип; Львів: Літопис, 2010. – 184+184 с.
19. Плерома: часопис з проблем культурології, теорії мистецтв, філософії / редкол.: В. Єшкілев (голов. ред.) [та ін.]. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ. – Вип. 3 : Повернення деміургів: проект. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1998. – 285 с.
20. Поліщук Я. Література як геокультурний проект : монографія / Я. О. Поліщук. – Київ : Академвидав, 2008. – 299 с.
21. Поліщук Я. Реактивність літератури / Ярослав Поліщук. – Київ : Академвидав, 2016. – 192 с.
22. Саїд Е. Культура й імперіалізм / Едвард Саїд ; пер. з англ. Катерина Ботанова, Тарас Цимбал, за участі Надії Іхазалі, Тамари Мерценюк. – Київ : Критика, 2007. – 608 с.
23. Терен Т. РЕСвізити. Антологія письменницьких голосів / Тетяна Терен ; світлини Олександра Хоменка. – Львів : Вид-во Старого Лева, 2015. – Кн. 1. – 276 с.
24. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс/гендер/жанр : монографія / Софія Філоненко ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. – 430 с.
25. Харчук Р. Сучасна українська проза. Постмодерний період: навч. посібник / Р. Б. Харчук. – Київ : Академія, 2008. – 248 с.
26. Читання в Україні. Результати дослідження читацьких звичок та ставлення до читання, проведеного у 2013–2014 роках. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bookplatform.org/images/activities/275/brochurereadingfinalprint.pdf>

Стаття: надійшла до редакції 28.03.2017
 прийнята до друку 11.04.2017

**THE CONCEPTUAL DIMENSIONS
OF THE NEW LITERARY GENERATION:
EXPERIENCING CONTEMPORARY UKRAINIAN LITERATURE****Olena ROMANENKO**

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Department of Contemporary Ukrainian Literature,
14, Taras Shevchenko Avenue, Kyiv, 01601, Ukraine,
e-mail: ukrlit@bigmir.net*

The article analyzes the main trends of the Ukrainian literature of the late 20th – early 21st centuries. The author departs from the statement about the idea of generation as an aggregate of symbolic discourses in literature with literary / cultural codes. The multidimensional symbolic discourse «Personality–History–Nation–Space» is defined as the dominant one in the contemporary literary process in Ukraine. An important part of this period in literature is symbolic severance with the Soviet past. For the Ukrainian literature of the late 20th – early 21st centuries, the following discourses are relevant: anti-colonial resistance, rethinking of national history and contemporary social history, as well as the formation of a new socio-cultural space.

The author posits that the development of the contemporary Ukrainian literature is characteristic of two trends. The first one is socio-cultural, which conditions the formation of a new community of readers focused on the Ukrainian-language text, while the latter trend is historical and literary, being implemented as the formation of the complete Ukrainian literary space, different from the former Soviet space, and oriented towards European literary process and literary book market. It will stipulate the appearance of the original Ukrainian literary discourse, which would bring to the fore the problems of integrity of historical memory, traumatic experience of life in imperial society, drastic re-consideration of the experience in forming new social layers in the 1990s in Ukraine, and other themes.

Keywords: generation, symbolic discourses, anti-colonial resistance, Ukrainian literary discourse, literary process.